

Izdavač

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – FF-press

Za izdavača

prof. dr. Damir Boras

Recenzenti

prof. dr. Morana Čale

prof. dr. Goran Filipi

Grafičko oblikovanje

Vinko Kovačić

Dizajn naslovnice

Marko Maraković

Tisak

Hitra produkcija knjiga d.o.o.

Naklada

200 primjeraka

ISBN 978-953-175-421-7

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 796027.

Ovaj zbornik sadrži radove s *Međunarodnoga znanstvenog skupa u spomen na prof. dr. Josipa Jerneja (1909. – 2005.)* koji je u organizaciji Odsjeka za talijanistiku održan na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 13. i 14. studenoga 2009. godine.

*Atti del Convegno internazionale in memoria
del Prof. Dr. Josip Jernej (1909. – 2005.)*

I saggi contenuti nella presente pubblicazione sono stati presentati al *Convegno internazionale in memoria del Prof. Dr. Josip Jernej (1909-2005)* organizzato dal Dipartimento di Italianistica della Facoltà di Lettere e Filosofia dell'Università di Zagabria tenutosi presso la stessa facoltà il 13 e il 14 novembre 2009.

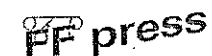
Zbornik

*Međunarodnoga znanstvenog skupa u spomen na
prof. dr. Josipa Jerneja (1909. – 2005.)*

Filozofski fakultet, Zagreb,

13. – 14. studenoga 2009.

Uredili / a cura di
*Maslina Ljubičić
Ivica Peša Matracki
Vinko Kovačić*

 FF press

Zagreb, 2012.

Frazeologija splitskoga talijanskog govora

Antica Menac
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
antica.menac@zg.t-com.hr

Mira Menac-Mihalić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
mmenac@ffzg.hr

U radu se proučava frazeologija dalmatinsko-venecijanskoga govora, njezino podrijetlo, oblik i struktura, njezine veze s frazeologijom drugih jezika, posebno s frazeologijom hrvatskoga splitskog govora.

Ključne riječi: dalmatinsko-venecijanski govor, Split, frazeologija, dijalektologija

U ovom ćemo radu obratiti pozornost na frazeološki sloj talijanskoga, dakle dalmatinsko-venecijanskoga govora kakav se u Splitu¹ realizirao kao splitski talijanski govor do kraja dvadesetog stoljeća.² Govorit ćemo najprije o obliku frazema kao o osnovnoj frazeološkoj jedinici, a zatim o vanjskoj i unutrašnjoj vezi s frazeologijom drugih jezika odnosno dijalekata kao i o međufrazemskim odnosima.

¹ Dalmatinsko-venecijanski dijalekt u vrijeme mletačke vlasti u Dalmaciji imao je primjenu u službenoj, vojnoj, poslovnoj i kulturnoj sferi, ali i u obiteljskoj komunikaciji gradskog činovništva i općenito srednje klase, prvenstveno one talijanskoga podrijetla. To se odnosilo na gradove Split, Zadar, Šibenik, Trogir, Makarsku, Hvar, Rab i druge, pa onda i na Dubrovnik i bokokotorske gradove. Položaj toga dijalekta i njegovih mjesnih inačica nije se promijenio padom mletačke vlasti ni dolaskom kratkotrajne francuske uprave ni stogodišnje austrougarske vlasti; tada je dapače i proširen utjecajima tršćanskog govora. Međutim, nakon Prvoga svjetskog rata, kada je izgubio ulogu službenoga jezika i prestao dobivati poticaje od vlasti, njegova se upotreba uglavnom svela na obiteljsku i privatnu komunikaciju. Starenjem njegovih aktivnih nositelja on sve više gubi teren osobito poslije Drugoga svjetskog rata.

² Autorice ovoga rada naučile su splitski talijanski govor od svoje majke odnosno bake Catine Guić rod. Riboli (1882.-1975.), koja je aktivno sudjelovala u njihovu odgoju obogaćujući ga pričama, pjesmama i vlastitim uspomnama, a imale su priliku slušati i njezine razgovore s drugim članovima obitelji, rođacima i prijateljima.

Oblik frazema

U splitskom talijanskom govoru, kao i u većini drugih europskih govora i jezika, frazemi mogu imati oblik fonetske riječi, sveze riječi i rečenice.

Frazem ima oblik fonetske riječi. Frazem se sastoji od jedne samostalne i naglašene riječi i jedne (rjeđe dvije) nesamostalne i nenaglašene riječi, najčešće prijedloga, npr. *a proposito, al improvviso, ala rinfusa, coi fiochi, con gusto, da giovane, del resto, e basta!, fra le righe, in antizipo, in zergo, per adesso, per dispetto, per finta, per sempre, per un pic, se dise, sul serio.*

Frazem ima oblik skupa riječi.

1) Skup može biti neovisan, kad njegove sastavnice pripadaju istoj vrsti riječi i upotrebljavaju se paralelno i uz veznik: *a drita e a sinistra, cole bele o cole brute, e si e no, giorno e note, in fretta e in furia, prima o dopo, senza colpa ne pena, voio e non poso, vita, morte e miracoli.*

2) Skup može biti ovisan, a prema glavnoj riječi, o kojoj ovise druge, dijeli se

a) na imeničke (*brazo destro, campana rota, casa de mati, caval de bataglia, de bon umor, de seconda man, muso duro, parola d'onor, un bel campion*);

b) na glagolske (*alzar la vose, bater la testa al muro, dar da intender, eser per morir, far bruta figura, perder la busola, sbagliar de grosso*);

c) na pridjevske (*capaze de tuto, mato da ligar, nato in camiseta, pien de morbin*),

d) na priloške (*meno che niente, più de tanto, s'ceto <e> neto*).

Frazem ima oblik rečenice. Frazem-rečenica ima subjekt i predikat, ponekad i druge rečenične dijelove, ali jedinstveno frazeološko značenje. Često se može uklopiti u drugu rečenicu kao njezin dio, a ponekad se rabi i kao odvojena rečenica: *che 'l diavolo non te bala in traversa, come Idio vol, ghe ne go viste de tuti i colori, manca zingue per far sie, non go serà ocio, tuto va liso.*

Navest ćemo ovdje još dva tipa frazema: poredbene i usklične. Za njih nije rezerviran poseban oblik, te se oni mogu pojavljivati u jednom od triju navedenih. Za njih je karakterističan način izricanja frazeološkoga značenja: prvi ga izražavaju pomoću poredbe, a drugi u uskličnom obliku.

Poredbeni frazemi mogu biti pridjevski, kad je nositelj poredbe pridjev: *bianco come la neve, brutto come un can, grasso come una bova, roso come un gambaro, san come un pese.*

Mogu biti glagolski, kad je nositelj poredbe glagol: *fumar come un turco, magnar come un oseleto, nuvar come un pese, zigar come un mato.*

U poredbenom frazemu može i izostati nositelj poredbe: *come che capita, come Dio vol, come due e due quatro, come niente fosse, come prima.*

Usklični frazemi.

Usklični frazemi izriču molbe, naredbe, zabrane i različite izraze pozitivnih i negativnih emocija, naprimjer: *anche bona!, bon viaggio!, che cucagna!, grasso quel dindio!, opla Gilda!, povero mi!, santa pazienza!, te digo mi!, va te far frizer!, vame fora dei pii!*

Međujezične i međudijalektne frazeološke veze

Promotrit ćemo frazeme koje susrećemo u različitim govorima i jezicima, što je često rezultat posuđivanja frazeologije iz jednog jezika ili dijalekta u drugi. U vezi s frazeologijom splitskoga talijanskoga govora probleme ćemo grupirati na nekoliko načina.

Splitska talijanska frazeologija i frazeologija talijanskog jezika.

Kao organski dio talijanskog jezika normalno je da je splitski talijanski govor dobio od njega najveći dio svoje frazeologije, kao što su to dobili i drugi talijanski govori. Svaki je od njih unio u nju svoje dijalektne osobine, koje se odnose više na fonologiju i morfologiju nego na leksik. Neki se dijalektni i standardni talijanski frazemi međusobno i ne razlikuju. Navodimo ovdje nekoliko splitskih talijanskih frazema koji imaju ekvivalente u talijanskom standardnom jeziku, i to najprije one koji se u ta dva idioma razlikuju samo fonološki, a onda one koji se razlikuju još na nekoj od razina. Smatrat ćemo npr. jednakima: *a sproposito, a tamburo batente, basta un niente, che cucagna!, darsela a gambe, un colpo d'aria.*

Neke ćemo razlike uočiti u ovim parovima, navodimo najprije frazem na splitskom, a onda na standardnom talijanskom:

<i>alzar el gomito</i>	– <i>alzare il gomito,</i>
<i>andar in zerca</i>	– <i>andare in cerca,</i>
<i>aver vose in capitolo</i>	– <i>avere voce in capitolo,</i>
<i>cascar dai nuvoli</i>	– <i>cascare dalle nuvole,</i>
<i>corpo de Baco!</i>	– <i>corpo di Baccol,</i>
<i>dai ogi dai doman</i>	– <i>dai oggi dai domani,</i>
<i>darse al beber</i>	– <i>darsi al bere,</i>
<i>duro de recia</i>	– <i>duro d'orecchio,</i>
<i>far fogo e fiamme</i>	– <i>fare fuoco e fiamme,</i>
<i>guardar de bon ocio</i>	– <i>guardare di buon occhio.</i>

Kao što vidimo, sve su to frazemi kolokvijalnog stila, ponegdje i blago vulgarnog, s primjenom u životu običnih ljudi.

Splitska talijanska frazeologija i frazeološki europeizmi.

U ovu skupinu ulaze oni splitski talijanski frazemi koji imaju ekvivalente ne samo u talijanskom standardnom jeziku, nego i u nizu drugih europskih jezika.

Primjere smo pratile na engleskom, francuskom, hrvatskom, njemačkom, ruskom i talijanskom standardnom jeziku, povremeno na slovenskom, ukrajinskom i češkom. Riječ je o frazemima koje su ti jezici od starine posuđivali, prevodeći ih, iz Biblije i drugih pisanih vrela, a i sada ih posuđuju iz književnih i publicističkih djela, iz novina, radija, televizije itd. Pored tih frazema, kojima su izvori poznati, nalazimo u ovoj skupini i velik broj „anonimnih“ frazema, koji su u svakom jeziku nastali frazeologizacijom sveza riječi.

Stilistički se ova skupina frazema donekle razlikuje od prethodne. U ovisnosti od raznih izvora ovdje nalazimo, pored razgovornoga, i neutralni, ponegdje i knjiški stil, a vulgarni je slabije zastupljen.

Donosimo nekoliko primjera iz te skupine – na splitskom talijanskom i na splitskom hrvatskom:

<i>anima e corpo</i>	– dušon i tilon,
<i>aspetar la mana dal ziel</i>	– čekat manu s neba,
<i>come Dio comanda</i>	– kako Bog zapovida,
<i>comprar un gato in sacco</i>	– kupit mašku u vriči,
<i>Dio delibera!</i>	– Bože sačuvaj!,
<i>el talon de Achile</i>	– Ahilova peta,
<i>eser al setimo ziel</i>	– bit u deveton nebu,
<i>grazie a Idio</i>	– fala Bogu (Bogu fala),
<i>lavarse le man <come Ponzio Pilato></i>	– oprat / prat ruke <od koga / od čega> <ka Poncije Pilat>
<i>ne in ziel ne in tera</i>	– ni na nebu ni na zemji,
<i>non crederghe ai propii oci</i>	– ne virovat svojim očiman,
<i>non crederghe ale propie rece</i>	– ne virovat svojim ušiman,
<i>non mover un dito</i>	– ne maknit ni <malin> prston,
<i>parola d'onor!</i>	– časna (poštena) rič,
<i>pele e osi</i>	– kost i koža,
<i>romper el iazo</i>	– probit led.

Posuđenice iz splitske talijanske frazeologije u splitskom hrvatskom
Živeći dugo vremena u neposrednom susjedstvu s čakavskim govornicima, dalmatinsko-venecijanski je govor često imao ulogu davatelja u procesu

jezičnoga posuđivanja. Posuđivanje se u prvom redu odnosilo na leksik, a onda i na frazeologiju. Pri frazeološkom posuđivanju uzimali su se gotovi frazemi ili su se već posuđeni leksemi rabili kao sastavnice novih frazema. Tako su nikli frazemi raznoga tipa:

1) neadaptirani dalmatinsko-venecijanski frazemi s netransparentnim značenjem i bez mogućnosti gramatičkih promjena:

de šete kolpi [likar, pitur i sl.], de žbjego, eko kva, inšoma dele šome, kampana rota, kola fjaka, kuco gobo, oplā Dilda, orka mižerja, papa in boka, per la finta, rože e fjori, ščeto e neto, šoto Marko Kako, tuta forca;

2) frazemi miješanoga tipa, u kojima su jedne sastavnice talijanske, a druge hrvatske, ali koji su gramatički adaptirani te imaju mogućnosti mijenjanja i uklapanja u kontekst:

činit golu, činit mote, činit makakade, fišo gledat, grop u grlo, ka iz maca, lipi kampjun, malo peškat, mlit ka mažinin, motat se materi pod traveršon, ne bi moletan taka koga, ne dat gušta komu, perla od čovika, plakat mižerju, platit laštru, pun morbina, sidit ka madre badeša, sidit ka Turčin na prediku, svake gracje božje, tražit kanočalon, u bile gvante, učinit / činit pižolot, uvatija je trentaun koga, vanka perikula;

3) kalkirani frazemi s doslovno prevedenim svim ili nekim sastavnicama, u kojima su sastavnice razumljive:

činit kapot, dat / davat kratke komu, doč na manje, dota svete Ane, noge činidu Jakove-Jakove komu, poč na kvasinu, stoj (stojte) mi dobro!, svako toliko, uvatit u đir koga.

Posuđenice iz splitskoga hrvatskog u splitskoj talijanskoj frazeologiji.
Iako mnogo rjeđe, splitski je hrvatski nastupao kao davatelj, a splitski talijanski kao primatelj u procesu jezičnog posuđivanja. To se u prvom redu događalo pri posuđivanja leksika, ali mi ćemo se zadržati na frazeologiji.

Neke od posuđenih riječi pokazuju tendenciju frazeologizacije na taj način da se povezuju s riječima (najčešće glagolima) nepotpuna značenja, i to rezultira pojavom sveza riječi, koje imaju u sebi poneke, ali obično ne sve frazemske elemente. U početku su to redovno individualne tvorbe, koje mogu lako izići iz uporabe, ili ih mogu prihvatiti i drugi govornici. O tome obično odlučuje vrijeme i pripadnost sveze značenjskoj ili stilističkoj skupini. Navodimo nekoliko takvih sveza:

afari de babe, aide movite!, ala domacia, andar per una stranputiza, brontolar come una secherva, bruta come una grdobina, ciapar una petiza³, ciapar una

³ ocjena 5, tada negativna

triza⁴, come se 'l magnase gus' cerize, darghele cola siba⁵, dura glava, eser pien de banize, eser un aimemeni, eser un lincina, parer una baba, te vegniria la chila <se ti lavorasi>, un diavolo de baba, una cuga de mulo, zito e mucil.

Potvrđeni je primjer sveze, u kojoj je posuđeni (hrvatski) dio – toponim: naziv pustoga predjela u okolici Sinja, Mojanka⁶: nato in Moianca sa značenjem 'primitivan čovjek'.

Međufrazemski odnosi

Kao i u frazeologiji drugih jezika i dijalekata i u splitskoj talijanskoj frazeologiji nalazimo homonimiju, sinonimiju i antonimiju. U njihovoj realizaciji i upotrebi ima velike sličnosti s talijanskom (standardnom i dijalektnom) i s hrvatskom (standardnom i dijalektnom) frazeologijom, kao i s frazeologijom drugih europskih jezika.

Homonimija, koja je od triju najmanje zastupljena, ostvaruje druga značenja uz promjenu rekcije ili kolokacije. Tako u splitskom talijanskom i u splitskom hrvatskom frazem *cole man svode* – prazni ruk imat će značenje 'bez darova' uz glagole tipa *doći*: *vegnir a man svode* – doč prazni ruk;

uz glagole tipa *otići* imat će značenje 'bez uspjeha': *andar via a man svode* – otič prazni ruk;

uz glagole tipa *ostati* imat će značenje 'bez rezultata, bez sredstava': *restar a man svode* – ostat prazni ruk.

Frazem *avrir i oci* – otvorit oči ima bez dodataka značenja 'probuditi se' i 'početi drugačije gledati na stvari'. Uz rekciju *komu* <na što> znači 'otkriti komu istinu o čemu, osloboditi koga zablude o čemu: *avrir i oci* a qc su qs – otvorit oči komu na što.

Frazem *chiuder (serar) i oci* – zatvorit (sklopit) oči znači 'umrijeti', a uz negaciju i najčešće u prošlom vremenu i s imenicom u jednini znači 'ne spavati': *non go serà ocio* – nisan oka sklopija.

Sinonimija je veoma bogata u frazeologiji obaju govora. Navodimo uopćena značenja, oko kojih su se u oba govora razvili sinonimni frazemi. Sličnost takvih frazema odnosi se na značenje, dok u sastavu i obliku sličnost može biti manja ili veća, a može i izostati.

⁴ u kartanju

⁵ u školi

⁶ Prema legendi, majka je tražila u pustom predjelu svoju kćer Anku i zvala ju: „Moja Anka!“, po čemu je taj predjel dobio ime.

Značenje 'ne vrijedi ništa':

<i>non val niente,</i>	<i>ne vridi ništa,</i>
<i>non val un soldo (patacon),</i>	<i>ne vridi ni dvi lipe, (<ni> pet pâra // ni pribijene pare // <ni (po)> pare),</i>
<i>non val una <vecia> pipa,</i>	<i>ne vridi ni lulu duvana (<ni> pô lule duvana),</i>
<i>non val un ciudo,</i> <i>non val un corno,</i> <i>non val un figo <suto>,</i> <i>val meno che niente;</i>	<i>moš obisit mašku na rep šta,</i> <i>ne vridi đavla crnoga (<ni> pišjiva boba),</i> <i>smučkaj (prolemučaj) pa prolij,</i> <i>za bacit pasima je šta.</i>

Značenje 'jako se smijati':

<i>da crepar (morir) da rider,</i>	<i>umrit / umirat (crknit / crkavat, krepit / krepavat i sl.) od smija,</i>
<i>pisarse adoso dal gran rider,</i>	<i>popišat se / pišat od smija,</i>
<i>s'ciopar dal rider,</i>	<i>puknit / pucat od smija,</i>
<i>rider a più non poso;</i> <i>rider de gusto,</i> <i>sganasarse dal rider;</i>	<i>držat se (uvatit se) za drob (trbuj) od smija,</i> <i>vajat se od smija.</i>

Značenje 'lud':

<i>ghe manca qualche rodela <in testa>,</i>	<i>fali <koja> daska (par dasaka) u glavi komu,</i>
<i>xe da mandarlo a Sebenico,</i>	<i>bit za Šibenik,</i> <i>zril za Šibenik,</i>
<i>ghe spande la (dala) sufita,</i> <i>mato da ligar;</i>	<i>lud sto grádi</i> <i>nisu svi doma komu.</i>

Značenje 'ružan':

<i>bruto come el diavolo,</i>	<i>ružan ka vrag,</i>
<i>bruto come un can,</i>	<i>ružan ka pas,</i>

<i>bruta come una rasa,</i>	<i>gruba ka raža,</i>
<i>bruto come un rospo,</i>	<i>grub ka rošpo,</i>
<i>bruta come una grdobina;</i>	<i>gruba ka grdobina,</i>
	<i>grub (gadan) ka ponoč,</i> <i>grub (ružan) ka noč,</i> <i>grub ka smrtni grij,</i> <i>ka da je ko udrija (ošinija) lopaton po glavi koga,</i> <i>lip ka guzica <s naopake strane>.</i>

Značenje 'mršav':

<i>magro come un stecadente,</i>	<i>tanak ka štikadenat,</i>
<i>suto come un bacalà,</i>	<i><suv> ka bakalar,</i>
<i>eser pele e osi,</i>	<i>bit <sama (prava)> kost i koža,</i>
<i>magro come un ciodo;</i>	<i><mršav, suv, tanak> ka ščap,</i> <i><sve (same)> kosti se vididu komu,</i> <i><sve (same)> koščurine se vididu komu,</i> <i>bit (izgledat) ka igla (iglica),</i> <i>bit ka takja,</i> <i>ka gladna godina,</i> <i>moga bi se ko kroz jaglene uši provuč,</i> <i>mogu se izbrojit <sua> rebra komu,</i> <i>mršav (suv) ka takja,</i> <i>mršav (tanak) ka cigalin,</i> <i>suv ka biškotin,</i> <i>suv ka suva smokva,</i> <i>tanak ka igla,</i> <i>tanak ka prut,</i> <i>vidi se (poznaje se) svako rebro komu,</i> <i>vididu se (viridu) <sua> rebra komu.</i>

Značenje 'ljenčariti':

<i>star coi brazi in crose,</i>	<i>prikriženi ruk [sedit, gledat, čekat i sl.],</i>
<i>el diavolo ghe bala in traversa,</i> <i>gratarse la panza,</i> <i>star cole man in scarsela,</i> <i>star cole man in man,</i> <i>voia de lavorar saltime adoso;</i>	<i><dignit> sve četiri u arju (zrak),</i> <i>krest Bogu dane,</i> <i>ladit jaja,</i> <i>ukrcavat maglu na brod.</i>

Antonimija. Frazemi suprotna značenja tvore antonimijske parove, koji su u mnogim jezicima slični. Tako se i na području antonimije može naći mnogo zajedničkoga u frazeološkim europeizmima.

Navodimo antonimijske frazemske parove koji su dosta frekventni u oba promatrana govora:

<i>aver ragion – aver torto,</i>	<i>jemat <sto puti> prav – nimat prav,</i>
<i>de bon umor – de cativo umor,</i>	<i>dobre voje – slabe voje,</i>
<i>far bela figura – far bruta figura,</i>	<i>učinit / činit lipu figuru – učinit / činit</i> <i>grubu figuru,</i>
<i>far del ben – far del mal,</i>	<i>učinit / činit dobro – učinit / činit zlo,</i>
<i>questo mondo – l'altro mondo,</i>	<i>ovi svit – oni svit,</i>
<i>un paso avanti – un paso indrio,</i>	<i>korak naprid – korak nazad.</i>

Frazeologija splitskoga talijanskoga govora s jedne je strane čuvala staro stanje, s druge je strane bila podložna promjenama. Inovacije su nastajale posuđivanjem iz drugih sustava, u ovom slučaju vidjeli smo prožimanje splitske talijanske i splitske hrvatske frazeologije. Karakteristike drugoga sustava čuvaju se u frazemima dulje nego u nefrazeološkoj uporabi - frazemi su poznati po svojoj konzervativnosti. Frazemi splitskoga talijanskoga govora po svom sastavu i strukturi u bitnom se ne razlikuju od frazema ostalih promatranih sustava.

Literatura

- Anić, Vladimir (1993). Uz strukturalna i komunikativna svojstva hrvatske regionalne frazeologije. *Suvremena lingvistika*, 35–36, str. 25–30.
- Benzon, Stjepan (1971). Opažanja o čakavštini Marka Uvodića Splićanina. *Čakavska rič*, 1/1, str. 77–96.
- Berezina Matoković, Dobrila (2004). *Ričnik velovareškoga Splita*. Split: vlastita naklada.

- Bidwell, Charles (1967). Colonial Venetian and Serbo-Croatian in the Eastern Adriatic: A Case Study of Languages in Contact. *General Linguistics*, VII, 1967, str. 13-30.
- Boerio, Giuseppe (1829). *Dizionario del dialetto Veneziano*. Venezia: Editore Andrea Santini e Figlio.
- Brozović, Dalibor (1976). O suvremenoj zadarskoj miksoglotiji i o njenim društveno-povijesnim i lingvističkim pretpostavkama. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 14-15, str. 59-63.
- Deanović, Mirko (1966-1967). Stratificazione lessicale sulle coste orientali dell' Adriatico. *Bollettino dell' Atlante linguistico Mediterraneo*, 8-9, str. 167-171.
- Duplančić, Ante (2003). *Splićani na didovini*. Split: Škuna.
- Duplančić, Ante (2005). *Istinite priče*. Split: Škuna.
- Finka, Božidar (1997). Prigodna razmišljanja o međudijalekatskim dodirima i prožimanjima. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 10, str. 129-133.
- Fink-Arsovski, Željka (1986). Neke odrednice kolokvijalnog frazeologizma. *Strani jezici*, 2, str. 98-103.
- Folena, Gianfranco. (1968-1970). Introduzione al veneziano «de là da mar» (1968-1970). *Bollettino dell' Atlante Mediterraneo*, 10-12, str. 331-376.
- Gačić, Jasna (1979). Romanski elementi u splitskom govoru. *Čakavska rič*, IX/1, str. 3-55.
- Jernej, Josip (1956). Sugli italianismi penetrati nel serbo-croato negli ultimi cento anni. *Studia romanica et anglica*, 1, str. 54-82.
- Jernej, Josip (1992-1993). O klasifikaciji frazema. *Filologija*, 20-21, Zagreb, str. 191-197.
- Jerolimov, Ivana (2001). Analiza frazema sa semantizmom bocca u talijansko-hrvatskom dvojezičnom rječniku. *Filologija*, 36-37, str. 247-261.
- Jerolimov, Ivana (2001). Frazemi sa somatskom sastavnicom na primjeru talijansko - hrvatske frazeologije. *Suvremena lingvistika*, 51-52, str. 87-100.
- Juretić, Miro (1974). *Spliski jazik*. Split: šapirografirano izdanje, vlastita naklada.
- Jutronić, Dunja (2004). Što je ostalo od splitskog čakavskog dijalekta? *Riječki filološki dani*, V, str. 233-247.
- Jutronić, Dunja (2007). Splitski čakavski leksikon - deset godina poslije. *Jezik i identiteti* [ur. Jagoda Granić]. Zagreb / Split: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, str. 249-256.
- Jutronić, Dunja (2010). *Spliski govor, od vapura do trajekta*. Split: Naklada Bošković.
- Kalogjera, Damir (1965). O odnosu regionalni dijalekt - standardni jezik. *Jezik*, 1: str. 27-30.
- Kapović, Mate (2004). Jezični utjecaj velikih gradova. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 30, str. 97-105.
- Kudrjavcev, Anatolij (1998). *Ča je pusta Londra*. Split: Emporium.
- Kuzmanić, Mario Nepo (2008). *Splićani. Obitelji i prezimena*. Biblioteka Splićani i Split, I, Split: Magistra.
- Lalić, Dražen (2003). *Split kontra Splita*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Leburić, Anči / Nigoević, Magdalena. 2003. Sociolingvističko istraživanje dijalekata u hrvatsko-talijanskim interakcijama. *Strani jezici*, 32, 1-2, str. 7-19.
- Lisac, Josip (2003). *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing / Tehnička knjiga.
- Lisac, Josip (2009). *Hrvatska dijalektologija 2: čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing / Tehnička knjiga.
- Lorger, Srećko (2008). *Dalmatinske riči*. Zagreb: V.B.Z.
- Ljubičić, Maslina (1991). Kultura i civilizacija Dalmacije u Miottovu "Vocabolario del dialetto veneto-dalmata". *Prožimanje kultura i jezika: zbornik radova* / [ur. Marin Andrijašević i Yvonne Vrhovac]. Zagreb : Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, str. 83-88.
- Ljubičić, Maslina (1992). O semantičkoj specijalizaciji hrvatskih posuđenica u mletačkom dijalektu Dalmacije Matična publikacija: Strani jezik u dodiru s materinskim jezikom : zbornik radova [ur. Marin Andrijašević, Yvonne Vrhovac]. Zagreb : Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, str. 231-236.
- Ljubičić, Maslina (1994). O hrvatskim zoonimima: konotativno značenje i frazeologija. *Filologija*, 22-23, str. 245-252.
- Magner, Thomas F. (1976). Zapažanja o današnjem splitskom govoru. *Čakavska rič*, IV/2, str. 83-92.
- Magner, Thomas F. (1978). Diglossia in Split. *Sociolinguistic problems in Czechoslovakia, Hungary, Romania and Yugoslavia* [ur. Magner, Thomas F. i Schmalsteig, W.]. Columbus: Slavica Publishers, str. 400-437.
- Magner, Thomas, Jutronić, Dunja (2006). *Rječnik splitskog govora. A Dictionary of Split Dialect*. Zagreb: Durieux / Dubrovnik: University Press.
- Matešić, Josip (1982). *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Matešić, Josip (1995). Frazeologija i dijalektologija. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 9, str. 83-88.
- Melvinger, Jasna (1989). Frazeologija. *Leksikologija*. Osijek: Pedagoški fakultet, str. 84-117.
- Menac, Antica (2007). *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigra.
- Menac, Antica, Fink-Arsovski, Željka, Venturin, Radimir (2003). *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Menac, Antica, Vučetić, Zorica (1995). *Hrvatsko-talijanski frazeološki rječnik*, II. izd., Mali frazeološki rječnici, 10, Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta, 1-123.
- Antica Menac, Mira Menac-Mihalić (1997). Elementi venecijanskog dijalekta u frazeologiji suvremenih bračkih čakavskih pjesnika. *Riječ, časopis za filologiju*, 3, sv. 2, str. 54-58.
- Menac-Mihalić, Mira (2005). *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj s rječnikom frazema i značenijskim kazalom s popisom sinonimnih frazema*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje / Školska knjiga.
- Miotto, Luigi (1991). *Vocabolario del dialetto veneto-dalmata*. Trieste: Lint Editoriale Associati.
- Mladina, Ranko (2008). *Žara puna riči*. Pisme, čakule i glosari spliski. Zagreb: Školska knjiga.
- Moguš, Milan (1977). *Čakavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.

- Muljačić, Žarko (1967). Die slavisch-romanische Symbiose in Dalmatien in strukturreller Sicht. *Zeitschrift für Balkanologie*, 5, Wiesbaden, str. 51-70.
- Muljačić, Žarko (1970). Scambi lessicali tra l'Italia meridionale e la Croazia. *Abruzzo*, 8, str. 45-55.
- Muljačić, Žarko (1960). Naše dalmatskomletačke posuđenice. *Jezik*, str. 129-139.
- Mužinić, Zdravko (1990-1991). O jeziku splitske pisane riječi nakon prvog svjetskog rata. *Jezik*, 38, str. 145-150.
- Nigoević, Magdalena (2007). *Romanizmi u Berekinu*. Knjižnica Bašćina, knjiga 6, Split: Hrvatsko kulturno društvo Napredak.
- Petrić, Željko (2008). *Splitski rječnik. Rječnik starih splitskih riječi i izraza*. Biblioteka Baština, 15, Split: Naklada Bošković.
- Radišić, Tonko (1991). *Ričnik spliskog govora*. Santa Barbara, California, USA.
- Senjanović-Peracić, Sonja (2007). *Pelud spli'ske baštine*. Split: Društvo kulturne baštine Split.
- Skok, Petar (1951). Prilog metodu proučavanja romanizama u hrvatskom ili srpskom jeziku. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta*, 1, str. 445-485.
- Sočanac, Lelija (2004). *Hrvatsko-talijanski jezični dodiri. S rječnicima talijanizama u standardnom hrvatskom jeziku i u dubrovačkoj dramskoj književnosti*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Sočanac, Lelija (2003). Talijanizmi u hrvatskome jeziku. *Suvremena lingvistika*, str. 127-142.
- Šegvić, Edo (2007). *Naš dil Mediterana*. Biblioteka Baština, 10, Biblioteka DAS-a, 6. Split: Naklada Bošković, Društvo arhitekata Splita.
- Šimunković, Ljerka (2008). *I contatti linguistici italiano-croati in Dalmazia / Hrvatsko-talijanski jezični dodiri u Dalmaciji*. Split: Dante Alighieri.
- Šimunković, Ljerka, Kezić Maja (2004). *Glosar kuhinjske i kulinarske terminologije romanskog podrijetla u splitskome dijalektu*. Split: Hrvatsko-talijanska kulturna udruga "Dante Alighieri".
- Šimunković, Ljerka (1989). Romanizmi u dalmatinskim urbanim govorima. *Književni jezik*, 18/3, str. 173-176.
- Šimunović, Petar (1982-1983). Split / Spljet – osvrt na polemiku s početka stoljeća – u povodu 100-godišnjice pohrvaćivanja splitske općine 1882-1982. *Rasprave Zavoda za jezik IFF*, 8-9, str. 215-230.
- Ta lipa splitska rič: priče, ričnik, fotografije*. (2002). [ur. Ante Oman], Split: Škuna.
- Tomelić, Marijana (2000). Splitska čakavština u tekstovima Ante Kovačića. *Čakavska rič*, XXVIII /1-2, str. 71-131.
- Vidović, Radovan (1978). *Čakavske studije*. Split: Čakavski sabor.
- Vidović, Radovan (1993). *Jadranske leksičke studije*. Split: Biblioteka znanstvenih djela, Književni krug.
- Vinja, Vojmir (1994). Opreka grad vs. selo u prihvaćanju aloglotskih leksičkih elemenata. *Folia Onomastica Croatica*, 3, str. 133-141.
- Vinja, Vojmir (1954). O nekim oblicima romansko-slavenskog jezičnog miješanja. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta*, II, str. 199-208.
- Vinja, Vojmir (1998. i 2003). *Jadranske etimologije*. Knjiga I, A-H i Knjiga II, I-Pa. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti / Školska knjiga.
- Мокиенко, В. М. (1983). Из истории фразеологических заимствований. *Современная русская лексикография*. Ленинград, str. 119-129.

La fraseologia dell' idioma italiano di Spalato

Il dialetto veneto-dalmata delle città dalmate, tra cui Spalato, vive ancora con l'ultima generazione dei suoi rappresentanti e sta sparendo a vista d'occhio. Le autrici studiano la fraseologia di questo dialetto come la parte di ogni idioma che sopravvive alle altre unità linguistiche. Il materiale sottoposto all'analisi dimostra che si tratta di una fraseologia ricca di forme, strutture e significati che ha molto in comune con le fraseologie di altri idiomi europei.

Parole chiave: dialetto veneto-dalmata, Spalato, fraseologia, dialettologia